

TÜRK KURTULUŞ HAREKETİNİN SAFHALARI VE ÇAĞDAŞLAŞMAYA ETKİLERİ *

SUAT İLHAN

Devletimizin kurucusu, Türk aydınlanmasının öncüsü, çağdaşlaşmanın evrensel önderi Atatürk'ü ölümünün 46'ncı yılında saygılarla anıyoruz.

Yüksek Kurum tarafından, 10 Kasım günleri Atatürk'ü anma ile birlikte, Atatürk'ü ve Atatürkçülüğü tanıtmaya ve yayma amacını sağlayacak programların uygulanması planlanmaktadır.

Her yıl seçeceğimiz bir ana konunun, yurt dışında diğer anma, tanıtmaya ve yayma konuşmalarıyla birlikte işlenmesi ve konuşmacı kadrolarının Yüksek Kurum aslı üyeleriyle takviyesi uygulamasına başlamış bulunuyoruz.

Bu yıl "Çağdaşlaşma önderi olarak Atatürk ve/veya Millî devlet kurucusu önderi olarak Atatürk" konusu seçilmiştir.

Bu konu; İçişleri Bakanlığına, Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığına ve Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına duyurularak Atatürk'ü anma toplantılarında diğer konularla birlikte, bir konuşmacı tarafından işlenmesi önerimiz yetkililer tarafından benimsenmiş ve mahallî kuruluşlara yayılmıştır.

Konuşmacı kadroları, kendi aslı üyelerimizden görev durumları müsait olanlarla takviye edilmektedir. Bu gün ve bu hafta içerisinde Erzincan, Balıkesir, Hatay valilikleri ve Sarıkamış kaymakamlığı tarafından tertiplenen toplantılarla, Van, Hakkâri, Bitlis, Tunceli, Bingöl, Çankırı, Hatay, Konya, Adana, Ordu liseleriyle İzmir, İstanbul ve Ankara'da bulunan bir kısım orta dereceli okullardaki toplantılarda birer üyemiz konuşacaktır. Orta dereceli okullardaki toplantılardan sonra, üyelerimizin diğer okul veya okul dışı toplantılarda veya ilçelerde konuşma yapması valilikler tarafından düzenlenebilecektir. Hakkâri, Van ve Bitlis'te konferans verecek üç üyemiz, bu üç ilimizi birlikte dolaşacaklar ve her üç ilde beraber konferans verecekler. Elde edilecek sonuçlardan yararlanarak gelecek yılların uygulamaları geliştirilecektir.

* Bu konuşma 10 Kasım 1984 günü Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu tarafından tertiplenen, Cumhurbaşkanımız KENAN EVREN'in onurlandırdığı "Çağdaşlaşma Önderi Atatürk" adlı panel'de yapılmıştır.

Önümüzdeki yıllarda da yurt sathına ve okullara yayılan bu uygulamaya devam edeceğiz. 1985 yılını Birleşmiş Milletler gençlik yılı ilan etmiştir. Bu sebeple gelecek yıl Atatürk'ün gençlik hakkındaki görüş ve uygulamalarıyla, "Atatürkçülükte Millî Birlik" konusunun işlenmesi düşünülmektedir.

Atatürk Yüksek Kurumu anma toplantısında beş konuşmacı tarafından aynı konunun, "Çağdaşlaşma Önderi Olarak Atatürk" konusunun çeşitli yönleri işlenecektir.

Atatürk'ün millî devlet kurma ve çağdaşlaşma hareketi, Atatürk'ten sonra da Türkiye'de ve Türkiye hudutlarının dışında canlılığını korumaktadır.

Çağdaşlaşma konusu, Atatürkçülüğe bir bütün olarak bakma imkânı verdiği için seçilmiştir. Ayrıca dünyada birçok ülke çağdaşlaşma gayreti göstermektedir. Uygulanan çağdaşlaşma modellerindeki dağımıklığa, değişik modeller uygulama görünümüne rağmen, çağdaşlaşma gayreti içinde olan bütün ülkelerde Atatürk'ün çağdaşlaşma modelinin yol ve izleri görülmektedir. Atatürk çağdaşlaşma modelinin tam olarak ortaya konması, yurtiçi ve yurtdışı birçok sorunu aydınlatacaktır.

Benim sunacağım konu, "Türk Kurtuluş Hareketinin safhaları ve çağdaşlaşmaya etkileri"dir.

Atatürkçülük bir bütündür. Atatürk ilke ve inkılâpları uyumlu şekilde bütünü oluştururlar. Atatürkçülük bütünü ile millî devlet kuruculuğu, çağdaşlaşma ve her çağda çağdaş kalma hareketidir. Millî devlet kuruculuğu da çağdaşlaşmanın gereğidir.

Şüphesiz Atatürkçülüğün uygulanmasında bazı safhalar vardır. Bu safhalar bütün içerisinde birbiriyle çok uyumludur ve birbirini tamamlar. Atatürk de "Benim yaptığım bütün işler, biri ötekine gerekli ve zorunlu olan işlerdir" demişti.

Türk Kurtuluş Hareketi üç büyük olayın bütünüdür.

Birinci büyük olay, iktidar değişikliğidir. Bu büyük olayın:

Başlangıç tarihi: 22 Haziran 1919 (Amasya tamimi).

Hukukî meşruiyet kazandığı tarih: 23 Nisan 1920 (TBMM'nin kuruluşu).

Bitim tarihi: 30 Ekim 1922 (Osmanlı İmparatorluğunun ilgası ile kanunun kabulü).

İkinci büyük olay, "İstiklâl Harbi"dir.

Başlangıç tarihi: 15 Mayıs 1919 (İzmirin işgali ve mukavemetin başlaması).

Askeri Harekâtın sonu: 11 Ekim 1922 (Mudanya Mütarekesi).

Harbin sonu, 24 Temmuz 1923 (Lozan Anlaşması).

Üçüncü büyük olay: İnkılâplardır.

Siyasî iktidar değişikliğini öngören Amasya Tamimi siyasî inkılâbın, dolayısıyla inkılâpların da başlangıcıdır.

Görüldüğü gibi olaylar iç içe ve bir bütündür. Bu bütün çağdaş millî devlet kurma hareketi olarak, batı kültür çevresi dışındaki dünyaya öncülük etmiş, örnek olmuş, evrenselleşmiştir. Bütünüyle bir çağdaşlaşma hareketidir ve çağdaşlaşmanın yönünü ve yöntemini belirler.

Siyasî iktidar değişikliği olayı, Türk Kurtuluş Hareketinin ilk adımıdır.

Siyasî iktidar değişiklik olayı, kendisinden önce başka ülkelerin gerçekleştirdiği iktidar tabanını genişleten, değiştiren siyasî iktidar değişikliği olaylarından daha büyüktür. Fransız ihtilali bir sınıf hareketidir. Rus ihtilali iktidarı bir oligarşiye, bir partili kadrosuna devretmiştir. Atatürkçülükte ise, iktidarı bütün millete devir vardır. İktidar tabanını en fazla genişleten, değişiklik olarak en büyük ve en meşru harekettir.

Erzurum Kongresinde ilke açıklanmıştır: “Kuvayı milliyeyi amil ve iradeyi milliyeyi hâkim kılmak esastır.” 1923 yılında da “Hâkimiyet kayıtsız, şartsız milletindir.” denmiş ve bunun uygulanması için büyük gayretler harcanmıştır. Bugün iktidarın millete ait olduğu görüş ve inancının benimsendiğini ve en güç şartlarda dahi uygulandığını görmek, Atatürkçülük adına ve millette övüneceğimiz bir gelişmedir.

Hâkimiyetin kayıtsız, şartsız millette olması bütün inkılâpların birleştiği ve uygulamaya yöneldiği noktadır. Buradan egemen, onurlu, vasıflı, özgür insana ulaşılır.

Amasya Tamimi ile başlayan, Türkiye Büyük Millet Meclisi ile meşru kurumuna kavuşan Türk Kurtuluş Hareketinin iktidar değişikliği safhası, ilk çağdaşlaşma hareketi ve çağdaşlaşma bütünüdürün gerekli ilk adımıdır.

Türk Kurtuluş Hareketinin ikinci büyük olayı İstiklâl Harbidir.

Savaşlarla medeniyetler, özellikle medeniyet yenilenmeleri veya sentezleri arasında çok ilginç bir ilişki ve bağ vardır.

Medeniyetlerin doğmasında, yayılmasında, gelişmesinde, sönmesinde veya sentezlere ulaşmasında önemli sebep ve amillerden birisi de savaşlardır.

Savaşlar aynı medeniyet temsilcileri arasında veya farklı medeniyet temsilcileri arasında yapılmış olabilir. Farklı medeniyet temsilcileri arasındaki savaşlar medeniyetlerin sönmesi, gelişmesi, yayılması veya

sentezi sonucunu verebilir. Bu sonucu vermesi için savaşın kesin sonuçlu ve etkisinin devamlılığı gerekmiştir.

Savaşan taraflardan daha üstün medeniyeti temsil eden, günün şartlarına daha fazla cevap verebilen medeniyetin temsilcisi, az gelişmiş bir medeniyetin temsilcisine karşı kesin sonuçlu ve devamlı etkisi olan bir savaş kazandığı zaman, az gelişmiş medeniyeti kendi bünyesinde eritebilmektedir. Yenik az gelişmiş medeniyetlerin bir kısmının folklor seviyesinde varlığı ve etkisi duyulmakta, bir kısmı ise ancak uzun bir süre sonra tekrar gündeme gelebilmektedir.

Buna karşılık, daha az gelişmiş bir medeniyetin temsilcisi, üstün medeniyetin temsilcisine karşı kesin sonuçlu ve devamlı etkisi olan savaş başarısı kazanırsa kendi medeniyetini koruma ve üstün medeniyetten seçtiği unsurları alarak sentez yapma ve yeni bir sentez medeniyete ulaşma imkânı bulmaktadır.

Asya'daki Türk-Çin savaşlarında tam işgal sağlayan, etkisi devamlı başarılar iki tarafta da yoktur. Bu sebeple Türklerin temsil ettiği Bozkır Medeniyeti ile Çin Medeniyeti arasındaki ilişki alıntılar seviyesinde kalmıştır.

Türklerle Araplar arasındaki savaşlarda devamlı ve kesin başarı Türklerindir. Bu sebeple Bozkır Medeniyeti İslâm Medeniyeti ile sentez yapma imkânı bulmuş, Türkler Araplaşmamış ve İslâm Medeniyeti içerisinde erimemişlerdir. Arapların karşısında Irak, Suriye, Mısır ve diğer bir kısım Afrika ülkeleri bu savaş başarısını gösterememiş ve erimişler, Araplaşmışlardır.

Selçukluların ve Osmanlıların temsil ettikleri sentez medeniyet, dünyanın en büyük ve en uzun ömürlü imparatorluklarından birisinin kurulmasını sağlamış ve bu imparatorluğa hayat vermiştir. Bu sentez medeniyette Anadolu Medeniyetlerinin de en azından Bizans yoluyla katkısı vardır. Sentez medeniyetin gelişmesinin durması, kendisini yenileme gücünü yitirmesi, buna karşılık batının rönesans ve reformlarla düşünce özgürlüğüne ulaşması, atılımların insan yeteneğinin ve aklının bütün gücü katılarak desteklenmesi sonucu sağlanan gelişme, medeniyetler arasında, batı ile Osmanlı İmparatorluğu arasında ve Osmanlı İmparatorluğu aleyhine dengesizliğe sebep olmuştur.

İstiklâl Harbi bu dengesizlik sonucu gerilemenin uç noktasındaki savaştır. Batıya karşı Türkler kazanmıştır. Kesin sonuçludur ve etkisi 60 yılı aşan bir süreye kavuşmuştur. Bu başarı Türklüğün yok olmasını önlemiş, batı medeniyeti ile kendi irademiz içerisinde ilişkiler kurmak imkânını bize

vermiştir. İstiklâl Harbi ile gerileme durdurulmuş, çağdaşlaşmaya yönelinmiş ve millî devletin gereği olan bağımsızlığa kavuşulmuştur. Sömürgecilere, asırlarca yenilgi yüzü görmeyenlere karşı başarı kazanılmış, dur denmiş ve geri döndürülmüştür.

Bütün doğunun veya Türklerin geriye dönüş tarihi olarak Viyana Muharasası gösterilir. Türk gücü ve etkisi zayıflatılarak bütün doğu batının sömürgeciliğine açılmaya başlanmıştır. Batının durdurulup geriye döndürüldüğü nokta ise Sakarya ve onun tamamlayıcısı Başkumandanlık Meydan Muharebesidir.

İstiklâl Harbi Türklerle ve doğuya çağdaşlaşma yolunu açmış, mazlum milletlere ümit vermiş, güç vermiş, çağdaşlaşmanın ortamı hazırlanmıştır.

Sömürgecilğe Türklerin yenilgisiyle etkili şekilde başlanabilmiş, sömürgelerin sömürge olmaktan kurtulmaları Türklerin savaş başarısı ve öncülüğü ile mümkün olabilmıştır.

İstiklâl Harbi sadece üçüncü ülkelere değil, batının I.inci Dünya Harbindeki yenik diğer ülkelerine de cesaret vermiştir.

Türk Kurtuluş Hareketinin üçüncü büyük olayı İnkılâplardır.

İstiklâl Harbi ile siyasî, sosyal ve ekonomik bağımsızlığa ulaşılmış, çağdaşlaşmanın gereklerine kendi irademiz ve kendi ölçülerimiz içerisinde yönelmenin ortamı yaratılmıştır.

Üçüncü büyük olay inkılâplarımız bir Türk uyanışı ve yenilenmesidir. Yeni ve bağımsız bir düşünce ve uygulama bütünüdür. Bu düşünce ve uygulama bütünü doğu düşünce sistemiyle de, batı düşünce sistemiyle de açıklamak yanlış olur. Atatürkçülük, bütün bunları millî devlet içerisinde bağdaştıran, kaynaştıran bir çağdaşlaşma yöntemidir. Sınıf menfaatına dayalı çatışma yerine, millî menfaatlerde birleşmeyi öngörür. Millî devlet bağımsız, hâkimiyet milletin ve vatandaş özgür olacaktır.

Batı dünyası, rönesanstan sanayi sonrasına ulaşan gelişmeyi geniş bir zaman süresi içerisinde gerçekleştirebilmiştir. Bu gelişmenin seçilen unsurlarını bir topluma çok kısa sürede benimsetmek sistemli bir yöntem gerektirir. Örnek alınan batının kullandığı zaman kadar, örneklenen bizim, geniş zamanımız yoktu. Türk çağdaşlaşmasında zamana karşı savaş verilmiştir.

İnkılâplarımız kısır bir batılılaşma hareketi değil, toplu bir medeniyet hamlesidir. Ancak, kabul etmek gerekir ki 20'nci asrın ilk yarısında batı medeniyetinin temel unsurlarını reddederek çağdaşlaşmak mümkün değildi. Çağdaşlaşmanın ve millî devletin gereği olan dil ve tarih çalışmaları

gibi kendi özünü arayış, öze bağlanmış ve Türk İnkılâbına Türk özelliğini katış faaliyetleri aynı zaman içerisinde ele alınmıştır.

İktidarın millete devri, İstiklâl Harbi ve inkılâplardan oluşan Türk Kurtuluş Hareketi, Türk Tarihinin bir bölümü olduğu kadar, çağdaşlaşma tarihinin de öncüsü ve evrensel bir örneğidir.

Atatürk ilke ve inkılâpları, çağdaşlaşma modeli olarak bir bütün, ilke ve inkılâpların her birisi ise bütünün taşıyıcı sütunlarıdır. Fakat bu modeli uygulayacak olan diğer ülkelerin şartları da göz ardı edilmemek gerekir. Bu şartlar esasta değişiklikler yapmadan, zamanlama ve öncelikler açısından modeli etkileyebilir. Modeli etkileyecek özellikler arasında kültür birikimi ve coğrafya dahil çağdaşlaşma süresindeki güç merkezleri, başka bir deyimle jeopolitik ortam önemli yer işgal ederler. Gerçekten de Türk kültür birikimi ve Türkiye coğrafyası farklıdır.

Türk milleti, 4 asır gibi kısa sayılacak bir süre önce asrına ismini vermiş bir büyüklükten gelir. Bozkır ve İslâm Medeniyetlerinin ve sentezlerin kurucusu, temsilcisidir. Bunların asırlarca liderliğini yapmış ve sorumluluğunu taşımıştır. Rönesanstan önce Anadolu Medeniyetini tanımış ve tanıtmıştır. Maya, Aztek gibi bazı mahallî medeniyetler hariç Çin, Mısır, Indus, Mezopotamya gibi birçok medeniyet ile en azından temas halinde olmuştur. Türk milleti büyük bir kültür birikiminin vasıflı insanlarından oluşuyordu. Atatürk bir dâhidir, dünyanın yetiştirdiği ender önderlerden birisidir. Fakat her insan gibi kendi, kültür çevresinin yetiştirdiği bir insandır, yetiştiği ortamın, Türk kültür birikiminin bir zirvesidir. Bu zirve ile beraber hareket edenler, bütün atılımları beraber gerçekleştirenler, yıkılmakta olan bir imparatorluktan 11 yıllık kahredici bir savaş verip çağdaş millî devleti kuranlar altın bir nesildir. Bir büyüklükten gelen kültür birikimimizin yurt sevgisi ile dolu üstün vasıflı insanlarıdır. Önderi ile milleti ile sahip olunan üstünlük Türk çağdaşlaşma hareketinin önemli özelliğidir.

Çağdaşlaşmayı amaçlamış, çağdaşlaşmaya yönelik milletin siyasî coğrafyası da bir etkindir.

Türkiye çağdaşlaşmasıyla Japonya veya başka bir ülkenin çağdaşlaşma uygulaması farklı olacaktır. Japon çağdaşlaşması için "Batı tekniği, Japon ruhu" kısaltması kullanılır. Türkiye coğrafyası batı tekniği ile ilişki kurarken batı ruhu ile temastan kaçınmaya müsait değildir. Her coğrafyanın emrivakileri vardır. Coğrafya bu emrivakilerle her tür politikayı, uygulamayı yönlendirir. Bu sebeple Atatürk millî devlet kurucusu olarak millî ruhu da koruyacak, geliştirecek önlemleri getirmiştir.

Çağdaşlaşmada bir diğer etken, çağdaşlaşma sırasındaki jeopolitik ortamdır. Zamanın dünya ve bölge güç merkezleri çağdaşlaşma uygulamasında farklılıklar gösterebilir. Türk çağdaşlaşmasındaki dünya ve bölge güç merkezleri, o günden bu güne büyük değişikliklere uğramıştır. Güç merkezleriyle birlikte yaygın düşünce sistemleri ve bunların yayılma yöntemleri de değişmiştir.

Türk çağdaşlaşmasında büyük bir lidere, derin bir kültür birikimine sahip olma gibi özelliklerin sağladığı kolaylıklarla beraber, karşı koymanın ilk defa yapılması ve batıya coğrafi yakınlık gibi güçlükler de vardır. Atatürk çağdaşlaşma modelini takip edecek diğer ülkeler için yol açılmış ve model verilmiştir.

Çağdaşlaşmayı uygulayacak ülkelerin farklı kültür birikimlerine, farklı coğrafya ve farklı jeopolitik ortama rağmen Atatürkçülüğün çağdaşlaşma yol ve yöntemi diğer ülkeler için de geçerliliğini korumaktadır. Çünkü Atatürkçülük, yaşayan, kendisini koruyan, akla ve gerçeklere dayalı, bağımsız bir çağdaşlaşma modelidir.

İstiklâl Harbinin üçüncü dünya ülkeleri üzerindeki öncü etkisi ile, sömürge olmaktan kurtulma savaşı veren birçok ülke, kurtulduktan sonra çağdaşlaşma girişimlerinde bulunmuşlardır. Ne yazık ki görünen durum karışıktır. Batıya karşı mücadele veren bu ülkeler Atatürkçülükteki çağdaşlaşma örneği yerine, başka örnekler seçerek zulme yönelmişler veya bağımsızlıklarını tekrar kaybetmişlerdir. Bu sonuçta, Atatürkçülüğü evrensel büyüklük ve evrensel niteliği ile işleyip uluslararası düzeyde yaygınlaştırmayan Türk aydınının da hata payı vardır.

Milli Kurtuluş hareketlerinin öncüsü ve şüphesiz en iyi örneği Türk Kurtuluş Hareketidir. Stalin'in ve aynı düşüncede olanların kurtuluş savaşlarını işçi sınıfı adına istismar etmeye çalışmaları, diğer kurtuluş hareketlerinin Atatürk yol ve yönteminden ayrılmasına sebep olmuş, insanlığa kan dahil çok şey kaybettirmiştir. Atatürkçülük ne iç ne de dış esareti veya sınıfların esaret kavgasını kabul etmez. Çeşitli yayılmacı görüşlerin, emperyalizminin hâkim ve moda olduğu bir çağda, Atatürkçülük bağımsızlığa, millet egemenliğine ve insan özgürlüğüne dayalı, insanı en onurlu yere yücelten bir görüş ve uygulama olarak çağının ilerisindedir.

Atatürk'ün büyük başarılarında çok iyi zamanlama, milletiyle bütünleşme, uygulama yöntemi ve şüphesiz tarihî karizmatik şahsiyeti etkili olmuştur. Bunlar, büyük atılımların en az ihtilatla hatta ihtilatsız gerçekleşmesini sağlamıştır. Şüphesiz bu sonuçta, büyük bir kültür

birikimine sahip "milletimizin unutulmuş üstün medenî vasfı" da rol oynamıştır.

Büyük ismi ile anılan ihtilâl ve inkılâplar, faşizm ve Japon Meyici hareketi emperyalizm getirmiştir. Atatürkçülük ise evrensel yapısıyla millî bütünlüğe, barışa ve geleceğe yönelik bir çağdaşlaşma hareketidir.

Atatürk çağdaşlaşmayı kendisinden sonra da devam edecek şekilde temellendirmiştir. Atatürkçülük her çağda çağdaş olmanın yol ve yöntemidir. Türk milletine gösterilen hedef ise çağın üstünde olmaktır. Atatürk'ün, getirdiği düşünce sistemi ile çağın çok ilerisinde olduğu ve en iyi çağdaşlaşma modelini verdiği her geçen gün daha iyi anlaşılmaktadır.

Büyük önderimizi ölümünün 46'ncı yılında da tazelenen minnetlerle anıyoruz.

THE PHASES OF THE TURKISH INDEPENDENCE MOVEMENT AND ITS EFFECTS ON MODERNIZATION

(Summary)

This paper deals with the Turkish Independence Movement under the following three headings: 1) The change of government 2) The War of Independence 3) Reforms. The paper describes the importance of these phases in the modernization of Turkey. Atatürk's principles and reforms constitute a coherent philosophical system which we call Atatürkism. Considered in its totality Atatürkism is a movement of modernization and creation of a national state.